

Lemaat, 97. Ders Notları

İlyas Üzüm · 24.03.2020 · Ders Notları · Risale-i Nur Okumaları

“Kesretin Tarafeyni Vahdettir

Bir
cilve-i tevhiddir ki, kesretin mebdei, vâhid olur münteha, kesbediyor vahdeti.

Bir
cilve-i kudrettir kâinattaki kuvvet, bu mütehavvil kuvvet eder kesret vahdeti.

Zerratlara dağılır istihale
geçirir. Onda tahassül eder câzibe kataratı.

O
lemeât birleşir, Sâni’ ondan halk eder, bir câzibe-i umumî, yine kesbediyor
vahdeti.”

15 Mart 2020 tarihli, 97. Lemaat dersinde yukarıdaki metin okunup müzakere edildi. İlk baktığımda, en azından benim için özellikle son kısımları itibariyle kolay görünmeyen metin, ifade etmeliyim ki yapılan müzakerelerle bir hayli açıldı ve büyük ölçüde anlaşılır hale geldi. Aşağıya, bu müzakerelerin bir bölümünü alıyorum (her paragraf bir müzakereciye değil, bir müzakere notuna işaret eder):

*Metin başlığı itibariyle, bu alemde gördüğümüz kesretin yani çokluğun her iki tarafının yani hem başlangıcının hem sonunun “birliğe” çıktığını ifade ediyor. Başlıktan sonraki ilk cümle, hüküm cümlesi olup diğer cümleler bunu temellendirmeye dönük açıklamalar içeriyor gibi görünüyor. Diğer taraftan buradaki “vâhid” ile “vahdet” kelimesindeki nüansı da dikkate almak

gerekiyor. 'Bir' demek olan "vâhid" sayı, 'birlik' demek olan "vahdet" ise hal gibi anlaşılıyor.

*Ben, kesretin başı ve sonunun vahdet olduğunu ağaç örneği üzerinden şöyle anlıyorum: Bir ağaca baktığımda gövdede dallar, budaklar, yapraklar ve meyveler görüyorum. Yani "kesret" görüyorum. Düşündüğümde ise bu ağacın başlangıcının tek bir çekirdek olduğunu anlıyorum. Bu ağacın müntehası demek olan meyveye baktığımda da meyvedeki çekirdeğin aynı şekilde başlangıçtaki gibi çekirdeğe sahip olduğunu fark ediyorum. Bu misalden yaratılışa geçerseniz; baktığımda ben kainatta "kesrete" muhatap oluyorum. Fakat bu kesretin birbiriyle uyumunu, ahengini gördüğümde, bu uyumun da eşyanın kendinden kaynaklanamayacağını anladığımda, Varlık Kaynağının tek olması gerektiğine ulaşıyorum. Sonra kesretin zamansal olarak ileriye dönük ne kadar devam edilirse edilsin, sonuçta o birliğe delalet ettiğini ve Vâhid olanı gösterdiğini anlıyorum. Böylece kesret yani alemdeki çokluk hem geriye doğru yani başlangıcı itibariyle hem ileri doğru yani müntehası itibariyle vahdete, dolayısıyla da Vâhid'de kapı aralıyor, diye anlıyorum.

*Biz alemde "kesret" görüyoruz. Peki "kesret"i nasıl anlayacağız? Kesret sadece "çokluk" mu demektir? Benim anladığım kadarıyla, kesretin üç çeşidi vardır: Çokluk, farklılık, bileşiklik. 'Çokluk' belli, sayılamayacak adette olan varlıklar. 'Farklılık' da belli, söz gelimi, bir ağaç diğer ağaçtan farklı, hatta aynı ağacın bugünü dününden farklı. 'Bileşikliğe' gelince, o da ilginç, mesela, bir ağaç pek çok unsurlardan, elementlerden, parçalardan... meydana geliyor. Peki, Zât ile alemdeki bu üç çeşit kesret arasındaki bağı nasıl kurmak lazım? "İttihad" anlayışından aşırı "tenzih" in yol açtığı "tatil" anlayışına kadar (panteizm, vahdet-i vücutçuluk, muattıla gibi) çeşitli ekoller olduğunu biliyoruz. Nursi burada bu tür ekollerle yüzleşmeye dair ipuçları veriyor, diye anlıyorum. Diğer taraftan vahiy, kesreti "vâhid"e izafe etme teklifi ile geliyor. Metin yaptığı sorgulama ile kesretin her iki tarafında da vahdetin, dolayısıyla da "vâhid" in olduğunu ifade ediyor.

*Metinde geçen "mebde" ve "münteha" ifadelerinden mebde ile varlığın Kaynağının kast edildiğini, münteha ile varlığın devamı, dinamikliği, devam ve dinamikliğine rağmen intizamını kaybetmediğinin kast edildiğini anlıyorum. Çünkü kesret dünyası durağan değil, sürekli hareket halinde, canlı ve değişken görünüyor. Varlık Kaynağının "vahdeti/birliği" hem işin başında hem de bu dinamik hareketlilik içinde açıkça görünüyor, diye anlaşılıyor.

*Ben, önce kesrete mi muhatap oluyoruz yoksa vahdete mi, konusunda "müşahede" ile "sorgulama" safhasının ayrı ayrı olduğuna dikkat çekmek istiyorum. Müşahede aşamasında biz kesrete muhatap oluyoruz. Fakat müşahede

sonrası yaptığımız sorgulamada vahdete ulaşıyoruz. Çünkü kesretin yani varlıkların birbiriyle tam bir uyum ve işbirliği içinde olduğunu gözlüyoruz. Peki bu sorgulamayı nasıl yapıyoruz? Bence burada iki basamaklı bir sürecin söz konusu olması gerekiyor: a) evrene bir bütün halinde bakarak sorgulama yapmak, b) evrende muhatap olduğumuz varlıklara tek tek bakarak sorgulama yapmak. Evrene bütün halinde bakarak yapılan sorgulamada vahdete ulaşmak kolay görünüyor. Gerçekten evreni teşkil eden bütün varlıklar arasında inkarı mümkün olmayan bir uyum ya da koordinasyon var; bu da Evreni Yapanın vahdetini gösteriyor. İkinci basamak ise baktığımız her varlıkta, her varlığın her parçasında, atom altı parçalara kadar giderek bilinen en küçük cüzde sorgulama yapmak. Bir ağacın toprakla, yağmurla, rüzgarla, güneşle... aşık bir ilişkisi var. Peki o ağacın bir dalının, dalındaki bir yaprağının, yaprağındaki bir hücrenin, molekülün atomun, enzimin... her ne ise... baktığımızda, faaliyetini gerçekleştirecek, bütün ile ilişkisini kuracak bilgi, öngörü, yetenek... olmadığını görüyoruz. Çünkü bu en küçük parçacıkların da bir düzene mahkum olduğunu görüyoruz. O halde “ağaçtaki enzimi yapan ancak bütün evreni yaratan olmalıdır”, diyoruz. Böylece genel bir “tevhid” yerine her varlıkta hatta her varlığın her cüz’ünde vahdete yahut tevhide ulaşılmış oluyoruz.

*İki basamaklı sorgulama konusu bana tevhid ile ilgili olarak söylediğimiz bir cümleyi hatırlattı: Tevhid, “varlığa bakışta denormalizasyon” demektir. Yani baktığımızda bize normal gibi gelen şeylerin insanî yönümüzle değerlendirdiğimizde hiç de normal olmadığı görmek demektir. Mesela, toprağa atılan bir tohumun toprağı delmesi yahut elma ağacından elma meyvesi almak. Aıştıığımız için bunlar normal gibi geliyor. Oysa bir çekirdek nasıl oluyor da çatlayıp, toprağa kök salıyor ya da nasıl oluyor da bir odun bize elma veriyor dediğimizde -burada sebepleri kast etmiyoruz, zira onların da etkin olmadığını biliyoruz- biz tevhide ulaştıran yola girmiş oluyoruz.

*İki aşamalı ya da iki basamaklı sorgulama sürecindeki ikinci aşamayı ben çok önemli görüyorum. Bugün dünya nüfusunun hatırı sayılır bir bölümü birinci aşamaya dayalı vahdeti ya da tevhidi benimsemiş görünüyor. Fakat ikinci aşamadaki tevhidî sorgulamayı insanlar çok yapmıyorlar. Yapmadıkları için de hayatlarında tevhide inanmanın tezahürleri görünmüyor, ruhî bir tatmin yaşamıyorlar. Hatta Müslümanlardan bile yoga yapanlar oluyor. Oysa Nursi’nin başka yerlerde işaret ettiği üzere alemdeki her şey hem bütün halinde hem tek tek adeta bir mekiğin gidip-gelmesi, her gidiş-gelişinde ipleri sıkılaştırması gibi evrene bu iki tür sorgulama ile bakan insan sürekli olarak baktığı her şeyde vahdeti görür, bütünden-parçaya, parçadan bütüne her bakışı tevhid iplerini kopmaz şekilde sağlamaştırır ve böyle kimseler her şeyde “vahdet”, “tevhid” parıltılarını görür ve mutlak bir emniyet ve tatmine ulaşırlar!

*Metnin sonunda geçen “cazibe-i umumi” ifadesi evrendeki her bir parçanın birbiriyle “çekim” ilişkisi içinde olduğunu, bunun da evrendeki

“vahdete” işaret ettiğini belirtiyor, diye anlıyorum. Yani kainattaki her şey cazibe içinde. Atomun etrafındaki elektronlar cazibe içinde. Güneş ile etrafında dönen gezegenler cazibe içinde. Mesela güneş, yörüngesindeki gezegenleri kendine çeker, dünya bundan uzaklaşmak ister fakat sonuçta tam bir denge hasıl olur. Başka bir deyişle cazibe kanunu ile alemdeki her varlık birbiryle ilişkisi bakımından hem çeken hem çekilen yani hem “hakim” hem “mahkum” durumda. Bir şey hem hakim hem mahkumsa onun, ondan kaynaklanan bir hakimiyeti yok, demektir. Bu da bütün evrenin “mahkum” olmayan, bağımlı olmayan, başkasına muhtaç olmayan Mutlak ve Bir olan Varlık Kaynağına delalet eder, diye anlaşılıyor!